

Denizci Devlet Ülküsü Kapsamında Deniz Bilimleri Alanında “Yeşil Denizcilik” Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi

Content Analysis of Postgraduate Theses Written on ‘Green Port’ in the Field of Marine Sciences within the Scope of Maritime State Ideology

ÖZET

Bu çalışmada, 2000-2024 yılları arasında Türkiye’de deniz bilimleri alanında “yeşil denizcilik” konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin genel profilini belirleyici içerik analizi sunulmaktadır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Buna göre; Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden ulaşılan erişime açık izinli lisansüstü tezlerin yılları, yazım dili, araştırma konuları, kullanılan metodolojileri ve örnekleme yöntemleri incelenmiştir. Araştırmaya konu tezler, yüksek lisans ve doktora düzeylerine, hazırlandıkları üniversitelere, ilgili enstitülere, anabilim dallarına, tez sonuç ve önerilerine, danışmanların unvanlarına göre ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda çalışma Türkiye’de deniz bilimleri alanında “yeşil denizcilik” konusundaki literatürün mevcut durumunu ve alanın genel görünümünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma bulguları olarak deniz bilimleri alanında “yeşil denizcilik” konusunda doktora çalışmasının bulunmadığını, hazırlanan yüksek lisans tezlerinin genellikle lisansüstü eğitim enstitüsü ile fen bilimleri enstitülerinde kabul edildiği, deniz bilimleri anabilim dalı ve çevre mühendisliği anabilim dalında hazırlandığını, yöntemsel çeşitliliğin az olmakla birlikte, daha çok nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca tez danışmanlarının daha çok profesör doktor unvanlı kadın akademisyenlerden oluştuğu, yazarların çoğunluğunun kadın araştırmacı olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarının sürdürülebilir denizel çevre yönetimi ve deniz bilimleri alanında “yeşil liman” konusunda hazırlanacak tezlerin yöntem ve örneklem çeşitliliğinin geliştirilmesinde faydalı olacağını, yeşil liman ile ilgili yeni araştırmaları teşvik edeceği ve bu nedenle bilimsel alana katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Liman, Deniz Bilimleri, Denizci Devlet, İçerik Analizi

ABSTRACT

This study presents a content analysis to determine the general profile of the postgraduate theses written on ‘green harbour’ in the field of marine sciences in Turkey between 2000 and 2024. Document analysis method was used in the research. Accordingly, the years, writing language, research topics, methodologies and sampling methods of the postgraduate theses, which are open to access through the database of the National Thesis Centre of the Council of Higher Education, were examined. The theses were analysed in detail according to their master’s and doctoral levels, universities, related institutes, departments, thesis conclusions and recommendations, and supervisors’ titles. In this context, the study aims to reveal the current status of the literature on ‘green harbour’ in the field of marine sciences in Turkey and the general outlook of the field. The findings of the study reveal that there are no doctoral studies on ‘green harbour’ in the field of marine sciences, the master’s theses are generally accepted in the institutes of postgraduate education and institutes of science, prepared in the department of marine sciences and the department of environmental engineering, and although the methodological diversity is low, qualitative research methods are mostly used. In addition, it was determined that thesis supervisors were mostly female academicians with the title of professor doctor and the majority of the authors were female researchers. It is predicted that the results of the study will be useful in improving the methodological and sampling diversity of the theses to be prepared on ‘green harbour’ in the field of sustainable marine environmental management and marine sciences, that they will encourage more research on green harbour and therefore will contribute to the progress of the field.

Keywords: Green Port, Marine Sciences, Maritime State, Content Analysis.

“Denizciliği Türk’ün büyük ulusal ülküsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız.”

M. K. Atatürk

GİRİŞ

Doğal kaynakların sınırsız olarak kullanımı dünyada küresel bir kaygı olmaktadır. 20. yüzyıl son çeyreğinden itibaren çevre sorunlarının hızla artması, doğal kaynakların tükenmeye başlaması bu konuda; devletleri, işletmeleri ve bireyleri çevresel farkındalıklar konusunda daha proaktif hale getirmiştir. Bugün doğal kaynaklar kapsamında dünya ticaretinde en büyük payı olan deniz alanları literatüre girmiş önemli çevresel felaketlerin yaşandığı alanlar haline gelmiştir. Denizcilik sektörü, geçmişten günümüze kadar her geçen gün ticari hayatta önemini arttırarak devam ettirmekte, aşamalı olarak değişime ve dönüşüme konu olan ve dünya ticaretinin sürdürülebilmesinde önemli

Mehmet Ali Akkaya ¹

How to Cite This Article

Akkaya, M. A. (2025). “Denizci Devlet Ülküsü Kapsamında Deniz Bilimleri Alanında “Yeşil Denizcilik” Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:10, Issue:2; pp:123-135. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15280771>

Arrival: 01 February 2025

Published: 28 April 2025

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Muğla, Türkiye.

yeri olan alandır. Denizel çevre ortamı yaklaşık otuzun üzerinde sektörün kullanımına konu olan bir ortam olup (Doğan vd., 2005), bu kullanım alanlarının bir kısmı; balıkçılık ve deniz ürünleri, deniz taşımacılığı ve lojistik, deniz enerji kaynağı, deniz turizmi, deniz araştırmaları ve eğitim, deniz kirliliği ve atık yönetimidir. Bu kadar çok çeşitli ve rekabet içerisinde olan kullanım talebi denizel ortamın dengeli ve sürdürülebilir olmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, denizlerin farklı kullanım alanları arasında uyumlu bir denge sağlanması, deniz alanlarının bütünleşik yönetimi, denizel ekosistemin ve biyoçeşitliliğin korunması amacıyla 2000’li yıllardan sonra “yeşil denizcilik” kavramı Türk deniz camiasının gündeminde yer almaya başlamıştır. Kavram; çevreyi koruma, doğal kaynakları verimli kullanma ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme amacı güden yeşil ekonomi modelinin bir parçasıdır. Dolayısıyla bu modele ilişkin akademik çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular, sürdürülebilirlik kapsamında denizcilik alanında yeşil liman konusunda araştırma yapacak araştırmacılara yol gösterici olması, yeşil denizcilik ve yeşil liman ve yeşil denizcilik konusundaki lisansüstü tezlerin niteliği hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

İLGİLİ LİTERATÜR VE KAVRAMSAL ANALİZ

Çalışma konusu ile ilgili kavramlar farklı disiplinler ile ilgili olup konunun daha anlaşılır hale gelmesi amacıyla literatür analiz edilmiştir. Bu kavramlar; sürdürülebilirlik ve yeşil ekonomi bağlamında yeşil limandır.

Sürdürülebilirlik

Köken olarak Latince “*Sustinere*” kelimesinden gelen “*sürdürülebilirlik*” (*sustainability*) kavramı sözlük anlam olarak; sürdürmek ve aslına uygun devam ettirmek şeklinde ifade edilmektedir (Caradonna, 2014). Bu kavram son zamanlarda ekonomiden siyasete, eğitimden gıdaya birçok konuda ulusal ve uluslararası alanda öne çıkmış, her geçen gün giderek yaygın hale gelmiştir. Sürdürülebilirlik, mevcut ihtiyaçları, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan karşılamak amacıyla ekolojik ve sosyo-ekonomik boyutlarda dengeyi sağlamayı hedefleyen bir yaklaşımdır (Balkau ve Sonnemann, 2010). Sürdürülebilirlik, insanların yaşam kalitesini iyileştirirken, doğal kaynakları verimli kullanmak, ekosistemleri korumak ve toplumsal refahı artırmak için uzun vadeli çözümler üretmeyi amaçlayan model önermektedir (Burak vd., 2006). Bugüne kadar pek çok akademik çevre tarafından tanımlı yapılan sürdürülebilirlik tanımlarındaki çeşitlilik sevindirici olup literatüre kavram konusunda birtakım hedeflerin, göstergelerin, sınıflandırmaların yapılmasına olanak tanımıştır. Bu devam eden bir süreç olmuştur (Güner, 2020). Tanımlardaki farklılıklar değişik sosyal çevrelerin davranışlarına yön veren birtakım kriterlerdir (Geissdoerfer, 2017). Bu kapsamda sürdürülebilirliğin birtakım ilkeleri bulunmalıdır. Bunlar;

- ✓ Doğal kaynakların verimli kullanımı esastır. Sınırlı doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılması, gelecekteki nesillerin bu kaynaklardan yararlanabilmesi için önemlidir.
- ✓ Sürdürülebilirlik karbonsuz ekonomik yapıyı öngörmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, küresel ısınmayı ve çevre kirliliğini engellemek için kritik bir adımdır.
- ✓ Sürdürülebilirlik sadece ekolojik anlamda değil, sosyal adalet ve eşitlik anlamında da her bireyin eşit fırsatlara sahip olması, yoksulluk, açlık, vb. gibi sürdürülebilirliğin sosyal boyutunu oluşturur.
- ✓ Ekonomik dönüşüm ekonomik sürdürülebilirliğin ön koşuludur. Ekonomik faaliyetlerin çevre dostu hale getirilmesi, yeşil ekonomi uygulamalarının artırılması ve doğal kaynakların korunması, ekonomik sürdürülebilirliğin temelini oluşturur.
- ✓ Uzun vadeli düşünme hedefine odaklanmalıdır. Sürdürülebilirlik, yalnızca kısa vadeli kazançlara değil, uzun vadeli hedeflere odaklanır. Bu, çevre, ekonomi ve toplum için dengeli bir büyüme ve gelişme sağlamak için gereklidir.

Sürdürülebilirlik özet olarak sadece ekolojik anlamda değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik boyutu da olan dengeli kalkınma anlayışıdır. Bu anlayışla hareket etmek, deniz alanlarının ve insanlığın ortak mirası olan doğal kaynakların geleceği için kritik bir durum arz etmektedir.

Yeşil Denizcilik ve Yeşil Liman

Yeşil ekonomi, çevresel değerlerin sürdürülebilirliği ve iktisadi anlamda büyümeyi bir arada hedefleyen bir ekonomik modeldir (Diniz ve Bermann, 2012 s.323). Bu ekonomik model, doğal kaynakların kullanımı süresince aynı zamanda korunmasını ve çevreye zarar vermeyen teknolojik aparatların kullanılmasını teşvik eder. Yeşil ekonomi, enerji verimliliğini artırmayı, karbon salınımını azaltmayı, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmayı ve atıkları geri dönüştürmeyi içeren uygulamalarla çevreye duyarlı bir büyüme sağlamaktadır (Danışman, 2012). Bu anlayış, sadece çevreyi korumayı değil, aynı zamanda iş fırsatları yaratmayı, toplumun refahını artırmayı ve daha adil bir ekonomi yaratmayı amaçlamaktadır (Aşıcı ve Şahin, (2017). Yeşil ekonomide, geleneksel endüstrilerin çevreye zarar veren uygulamalarından kaçınılmakta, bunun yerine daha sürdürülebilir, temiz ve verimli üretim yöntemleri kullanılmaktadır (Doğan, 2022). Bu süreç, enerji, tarım, sanayi, ulaşım ve denizcilik gibi birçok sektörde

değişiklikler ve yenilikler gerektirir. Bu ekonomik sektörlerin en önemlilerinden birisi denizcilik sektörü içerisindeki limanlardır (Gazioğlu vd., 2013).

Limanlar deniz taşımacılığı açısından gemilere yükleme boşaltma hizmetlerinin verildiği noktalardır (Esmer, 2019). Bugün uluslararası ticarete konu olan ticari malların yaklaşık yüzde 90'ının deniz yolu taşımacılığına konu olduğu (OECD, 2011) ve bunun her geçen gün arttığı düşünüldüğünde denizel çevre alanlarının yoğunlaşan deniz ulaşım trafiğine bağlı baskı altında kaldığı görülmektedir. Sözkonusu baskıyı azaltmak amacıyla birçok uluslararası sözleşme yapılmış, yasal düzenlemeye gidilmiş, politikalar üretilmiş ve birtakım standartlar geliştirilmiştir (Alnıpak ve Yorulmaz, 2019). Tüm bu süreçte, sosyal sorumluluk bilincinin artırılması ve doğal kaynakların ve deniz alanlarının etkin kullanımı amacıyla "yeşil liman" kavramı geliştirilmiştir.

Yeşil liman kavramı için farklı tanımlar yapılmıştır. Genel olarak liman faaliyetlerinde çevresel değerlere duyarlı liman, yeşil liman olarak ifade edilmektedir (Ateş ve Akın, 2014). Diğer bir tanımda, denizcilik faaliyetlerinde çevre dostu uygulamalar sahip olan ve sürdürülebilirlik ilkesine uygun operasyonlara yatırım yapan ve bunu teşvik eden limanlar olarak ifade edilmiştir (Kaya, 2022). Türkiye Liman İşletmecileri Derneği Türklim "Yeşil Liman Raporu/Yeşil Liman Politika, Düzenleme ve Uygulamaları" başlıklı raporunda yeşil liman kavramını açıklamıştır.²

OECD kaynaklarında yeşil liman kavramını açıklayan üç temel boyuttan söz edilmektedir. Bunlar; gemi kaynaklı emisyonlar, deniz ve liman aktiviteleri ve denizel çevreye ait hinterland ulaştırması olarak belirtilmektedir (OECD, 2011). Uluslararası kuruluşlardan Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO), Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmesi (MARPOL) ile kavramın gelişmesine önemli katkı sağlamıştır.

Bugün iklim değişikliği ve küresel iktisadi kalkınma nedeniyle, yeşil liman uygulamaları dünya genelinde giderek daha da önemli hale gelmiş, limanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini önlemek, yeşil liman politikasını uygulamak için birçok ülkede yeşil liman ölçütleri geliştirilmiş ve uygulaması zorunlu hale gelmiştir (Köseoğlu, 2020). Türkiye'de yeşil liman projesi hali hazırda gönüllük esasına dayanmakla birlikte, taraf olunan Paris İklim Anlaşması ile önümüzdeki yıllarda zorunlu hale geleceği beklenmektedir. Türkiye'de 2000'li yılların başından itibaren Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından gerekli önlemler alınmaya başlanmış ve yeşil liman projesi başlatılmıştır.

Alanyazında sürdürülebilirlik, yeşil denizcilik ve yeşil liman konusunda yapılan çok az sayıda literatür taraması çalışması mevcuttur. Örneğin Sanrı, (2021), 2009-2020 yılları arasını kapsayan "Yeşil Limanlar Üzerine İçerik Analizi-2009-2020" konulu araştırmada konunun kapsamlı irdelenmediğini ifade etmektedir. Bucak ve Kuleyin (2016), 2007-2016 yıllarını kapsayan bir incelemesinde yeşil limanın ilk defa kavramsallaştırılması, bu konuda bir model oluşturulması ve yöntem geliştirilmesi hususunda eksiklikler olduğunu tespit etmiştir. Özispa ve Arabelen (2018), yapmış olduğu çalışmada 1987-2017 yılları arasında limanların sürdürülebilirliği konusunda literatürü incelemiş denizel çevre ve liman sürdürülebilirliği ile ilgili alanyazında sınırlı sayıda akademik ve bilimsel çalışma olduğunu ortaya koymuştur. Davarzani vd. (2015), alanyazın araştırmasında yeşil liman konusunda odaklanılan konuların karbon emisyonlarının azaltılması, ekolojik verimlilik, çevresel düzenleme ve kullanım politikaları üzerine olduğunu belirlemiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın amacı, Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinde sürdürülebilir yeşil denizcilik kapsamında 2000-2024 yılları arasında "yeşil liman" konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin içerik analizi yapılarak yeşil liman kavramına olan bakış açısını incelemek, konuyla ilgili lisansüstü tezleri toplu bir şekilde analiz etmek, mevcut durumu ve genel profili belirlemektir. Araştırmanın problem cümlesi "Türkiye'de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusundaki lisansüstü tezler araştırmacı tarafından oluşturulan ölçütler bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?" olarak belirlenmiştir.

Araştırmada lisansüstü tezler belirli alt kategoriler dahilinde analiz edilmiş ve aşağıdaki çalışma sorularına yanıt aranmıştır. Bu doğrultuda sürdürülebilir denizel çevre yönetimi alanında "yeşil liman" r konusunda yapılan tezlerin;

- ✓ Deniz bilimleri alanında yeşil liman konulu kaç adet lisansüstü tez yapılmıştır?
- ✓ Bu tezlerin konularına göre genel dağılımları nasıldır?
- ✓ Bu tezlerin yapılmış olduğu yıllara göre sayısal dağılımları nasıldır?
- ✓ Bu tezlerin yapılmış olduğu devlet üniversiteleri ile vakıf üniversitelerine göre sayısal dağılımı nasıldır?

²Yeşil liman, doğal yaşam açısından deniz tabiatını ve ekosistemi koruyarak iyileştirmek, liman faaliyetleri sonucu ortaya çıkan hava kalitesine etki eden zararlı emisyonları azaltmak, liman ve kıyı sularının temizliğini su kalitesi açısından iyileştirmek, liman bölgesindeki kirliliğin toprakların temizlenmesini sağlamak, liman içerisinde ve limana giriş çıkış yapan tüm paydaşlara çevresel konulara yönelik işbirliği ile eğitim gerçekleştirmek olduğu belirtilmiştir.

- ✓ Bu tezler enstitülere ve anabilim dallarına göre nasıl dağılım göstermektedir?
- ✓ Bu tezlerin erişime açık olup olmaması, izin durumlarına ve yazılmış oldukları özgün dillerine göre dağılımları nasıldır?
- ✓ Bu tezlerde genellikle hangi araştırma yöntemleri kullanılmıştır?
- ✓ Türlerine ve desenlerine göre dağılımları nasıldır?
- ✓ Danışman unvanlarına göre dağılımları nasıldır?
- ✓ Araştırma yöntemlerine göre dağılımları nasıldır?
- ✓ Örneklem belirleme yöntemlerine göre dağılımları nasıldır?
- ✓ Tezler veri toplama, analiz etme ve değerlendirme yöntemlerine göre dağılımları nasıldır?

Bu genel problemler kapsamında alt problemlere yanıt aranmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma dokümanları, veri toplama yöntemi, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Türkiye’de deniz bilimleri alanında “yeşil liman” konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesinin amaçlandığı nitel araştırma desendeki bu çalışmada doküman analiz yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılmaya konu olan olgu ve olgular hakkında bilgileri içeren mevcut yazılı dokümanların analizini kapsar. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Dolayısıyla bilimsel çalışmaların içerik ve yöntem bakımından detaylı bir analizinin yapılmasının, ilgili yeşil liman alanında çalışan araştırmacılara benzer nitelikte yapacakları projeler ve araştırmalar için önemli katkılar sunabileceği varsayılmaktadır. Buna göre literatür taraması yoluyla veriler toplanarak içerik analizi tekniğiyle de lisansüstü tezler incelenmiştir.

Çalışma Dokümanı

Bu çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan ve sürdürülebilir yeşil denizcilik kapsamında 2000-2024 yılları arasında “yeşil liman” konusunda yazılmış lisansüstü tezler kullanılmıştır. Tezlere ulaşabilmek için Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanına girilerek gelişmiş tarama yapılmış “yeşil liman” anahtar kelime olarak belirlenmiştir. Anahtar kelime için “içinde geçsin” filtresi uygulanmış, tez grubu olarak da “tümü” filtresi tercih edilmiştir. Çalışmaya dâhil edilen tezlerde anahtar kelimeler seçilmiş, tez başlığı, özet, dizin bilgilerine dikkat edilmiştir. Bu arama ölçütlerine uyan tezlerin içerikleri de ayrıntılı olarak incelenmiş ve arama ölçütlerine uyan Türkiye’de yapılan toplam 10 lisansüstü tez çalışmaya alınmıştır. Araştırmalar yayımlanma sırasına göre YL1, YL2, YL3, ... YL10 biçiminde kimliklendirilmiş ve analizler boyunca bu kodlar kullanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya konu olan tezlerin tespit edilmesi ve tezlerle ilgili veri edinilmesi amacıyla Yüksek Öğrenim Kurulu’nun Ulusal Tez Merkezi veri tabanında erişime açık olan ve 2000-2024 yılları arasında yeşil liman konusunda hazırlanmış lisansüstü tezler ile sınırlıdır. Araştırmada YÖK’ün veri tabanındaki erişime açık ve izinli lisansüstü tez bilgilerinin hatasız ve güncel veri olduğu varsayılmıştır. Çalışmada yer alacak olan lisansüstü tez araştırmalarına ilişkin bazı sınırlama ölçütleri belirlenmiştir. Bunlar;

- ✓ Çalışmaya konu olan lisansüstü tezler YÖK Ulusal Tez Merkezinde yer almalı,
- ✓ Çalışmalar 2000-2024 yılları arasında tamamlanmış olmalı,
- ✓ Örneklem grubunun Türkiye’deki devlet ve vakıf üniversiteleri ile sınırlanması
- ✓ Tezlerde anahtar kelime olarak; yeşil liman, yeşil denizcilik ve yeşil marina kavramlarına yer veren tezlerden veriler toplanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Türkiye’de sürdürülebilir denizel çevre yönetimi alanında yeşil liman konusunda yapılan erişime açık, izinli lisansüstü tezlerdir. Araştırmanın örneklemini ise, Türkiye’de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda 2000-2024 yılları arasında yazılan ve kullanıma açık olan (izinli) 10 lisansüstü tezdır. Araştırma kapsamına dahil olan tezlerin 2000 yılından sonraki dönemi kapsamasının temel nedeni deniz bilimleri alanında yeşil liman kavramının Türk denizcilik camiasının bu tarihten itibaren gündemine girmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Yeşil liman konusunda da ilk lisansüstü tez çalışması 2016 yılında hazırlanmıştır. 2000-2024 yılları arasında yapılan tezlerin 10'u da yüksek lisans düzeyinde olup doktora düzeyinde tez hazırlanmamıştır. Dolayısıyla araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tamamına ulaşılmıştır. Evren ise araştırma konusu ve arama kriterleri çerçevesinde belirlenen 10 lisansüstü tezden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma evreni ve örnekleme çerçevesinde Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 2000-2024 yılları arasında hazırlanan denizcilik alanında yeşil liman konusundaki lisansüstü tezlerden veriler toplanmıştır. Çalışma kapsamında “Türkiye’de Deniz Bilimleri Alanında Yeşil Liman Konusunda Yapılan Tezleri İnceleme Formu” hazırlanmıştır. Bu formda yapılan lisansüstü tezlerin türleri, yayımlandıkları yılları, kabul edildikleri enstitüleri, devlet ve vakıf üniversite türleri, tez danışmanı unvanları, özgün yazım dilleri, konu başlıkları, araştırma yöntemleri, veri toplama şekilleri, verileri analiz yöntemleri, sonuçlarının yer aldığı kutucuklar yer almaktadır. Söz konusu dönemde hazırlanan tezler düzeylerine, yıllara, konularına, anahtar sözcüklere, hazırlandıkları üniversitelere, enstitülere ve anabilim dallarına göre incelenmiştir. Ayrıca tezler kullanılan araştırma yöntemleri ve teknikleri, veri toplama araçları, danışmanların unvanları, yazarların cinsiyeti şeklinde elde edilen sonuçlara göre dağılımları da değerlendirilmiştir. Bu incelemeler için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte, benzer veriler, önceden belirlenmiş kavramlar ve temalar doğrultusunda gruplandırılır. Ardından, bu verilerin düzenlenmesi ve yorumlanması süreci, okuyucunun kolayca anlayabileceği bir formatta gerçekleştirilir. İçerik analizi, araştırmacılara veri setlerini derinlemesine inceleme ve anlamlı sonuçlar çıkarma fırsatı sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

BULGU VE YORUMLAR

YÖK Ulusal Tez Merkezi’nden elde edilen verilere göre Türkiye’de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda 2000-2024 yılları arasında yaklaşık yirmibeş yıllık sürede toplam 10 adet lisansüstü tez hazırlanmıştır. Bu tezlerin tamamı izinli olup erişime açıktır. Araştırma kapsamına giren tez sayısında herhangi bir kısıtlama bulunmamakta, çalışmaya dâhil edilen tez sayısı 10 adet olarak belirlenmiştir. Çalışmada belirlemiş olduğumuz “Türkiye’de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusundaki lisansüstü tezler belirlenen ölçütler bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?” sorusuna yanıt olacak alt amaçlara ait elde edilen akademik bulgular 16 alt başlık halinde aşağıda verilen tablolar hâlinde okuyucuya sunulmuştur. Doktora ve uzmanlık seviyesinde çalışma olmadığından lisansüstü tez çalışmaları (YL) şeklinde isimlendirilmiş, frekans (f) ve yüzde dağılımı (%) olarak verilmiştir.

Bu kapsamda Tablo 1’de Türkiye’de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü; doktora, yüksek lisans ve uzmanlık tezlerin dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Tezlerin Lisansüstü Seviyelerine Göre Dağılımı

Tezlerin Seviyesi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yüksek Lisans	10	100
Doktora	-	-
Uzmanlık	-	-
Toplam	10	100

Tablo 1’de görüldüğü şekilde lisansüstü tezlerin seviyelerinin dağılımına baktığımızda araştırmaya konu olan toplamda 10 adet tezin tamamının diğer ifade ile %100’ünün yüksek lisans seviyesinde olduğu, doktora ve uzmanlık seviyesinde ise yazılmış herhangi bir tez çalışmasının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 2’de Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezleri konuları paylaşılmıştır. Doktora ve uzmanlık seviyesinde çalışma olmadığı için lisansüstü tez çalışmaları (YL) şeklinde isimlendirilmiştir.

Tablo 2. Lisansüstü Tez Çalışmalarının Konuları

Tezler	Tez Konuları
YL1	Yeşil liman kriterlerinin SWARA yöntemi ile değerlendirilmesi
YL2	Yeşil insan kaynakları uygulamalarının yeşil liman performansı üzerindeki etkileri
YL3	Sürdürülebilir kalkınma için yeşil limanlar örnek çalışma: Samsunport
YL4	Türk çevre mevzuatının yeşil liman uygulamaları kapsamında değerlendirmesi
YL5	Yeşil liman kriterlerinin AHS metodu ile analiz edilerek liman performans değerlendirilmesinin yapılması
YL6	Yeşil liman olabilme potansiyelleri açısından limanların ANP-BOCR yöntemi ile değerlendirilmesi
YL7	Tatvan Limanı’nın yeşil liman kriterleri açısından değerlendirilmesi
YL8	Yeşil limanlarda performans kriterlerinin değerlendirilmesi üzerine nicel bir araştırma
YL9	Yeşil liman yaklaşımı ve liman işletmelerinde sürdürülebilirlik
YL10	Yeşil marina konsepti ve marina işletmecilerinin yeşil marina performans kriterlerine bakış açılarının incelenmesi için bir yaklaşım önerisi

Tablo 2’de Türkiye’de sürdürülebilir denizel çevre yönetimi alanında yeşil liman konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin konuları verilmiştir. Tez konuları açısından çeşitliliğin sağlandığı pozitif olarak değerlendirilmektedir. Ancak ihtiyaca göre denizci devlet ülküsü kapsamında sürdürülebilir yeşil liman, mavi denizcilik, mavi vatan vb.

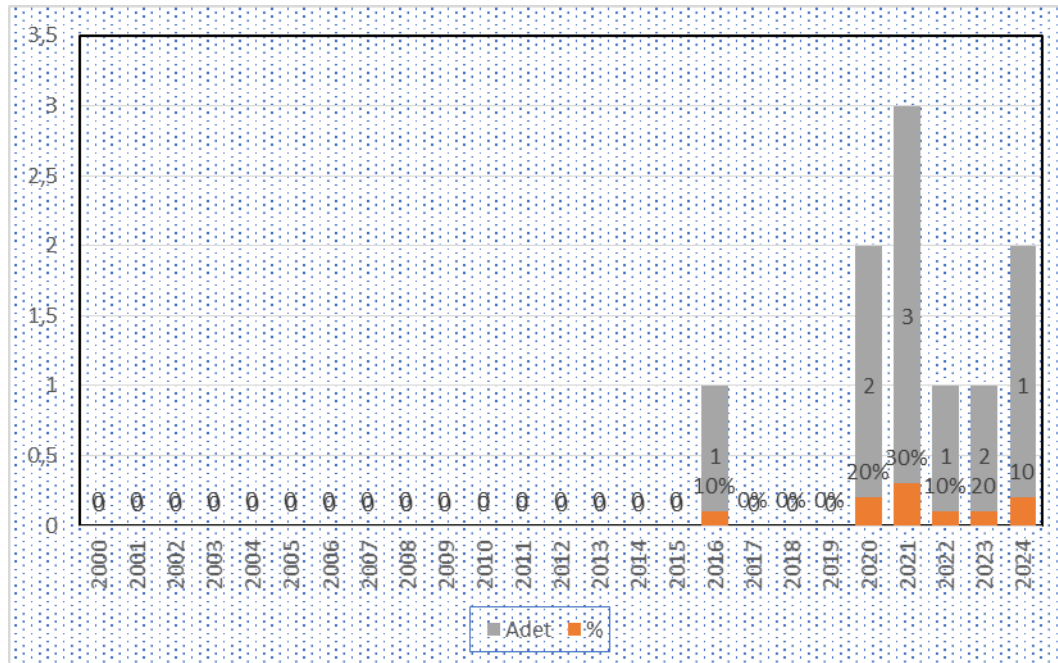
gibi daha güncel konuların çalışılmamış olması da dikkat çekmektedir. Türkiye’de genelde denizcilik konusunun özelde ise yeşil denizcilik ile ilgili konuların daha fazla çalışılması gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Tablo 3’de Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin sunulmuş olduğu yıllara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. Tezlerin Onay ve Kabul Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Frekans (f)	Yüzde (%)
2000	-	-
2001	-	-
2002	-	-
2003	-	-
2004	-	-
2005	-	-
2006	-	-
2007	-	-
2008	-	-
2009	-	-
2010	-	-
2011	-	-
2012	-	-
2013	-	-
2014	-	-
2015	-	-
2016	1	10
2017	-	-
2018	-	-
2019	-	-
2020	2	20
2021	3	30
2022	1	10
2023	2	20
2024	1	10
Toplam	10	100

Tablo.3 incelendiğinde Türkiye’de yeşil ekonomi konusunda ilk lisansüstü çalışmanın 2013 yılında, spesifik anlamda deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda çalışmanın ise ilk olarak 2016 yılında çalışıldığı, 2000-2015 yılları arasında araştırma konusu ile ilgili lisansüstü yazılan tezin bulunmadığı, devam eden yıllara göre seyrek bir şekilde dağıldığını görmekteyiz. İlk onaylanan tezin 2016 yılında olması, bu tarihe kadar yeşil liman konusunda lisansüstü çalışmanın olmaması konunun yeni bir alan olduğu kadar akademik alanda denizcilik alanında yeterli çalışmanın olmadığını göstermektedir.

Şekil 1: 2000-2024 yıllarında yeşil denizcilik konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Doktora seviyesinde çalışılmış lisansüstü tez çalışması bulunmamaktadır. 2020 yılından sonra çalışma konusuna olan akademik ilginin arttığını ve en çok da 2021 yılında %30 gibi bir oranda çalışma olduğunu söyleyebiliriz. Ancak son

dört yılda konuya ilgide bir azalma sözkonusudur. Sonuç olarak Türkiye’de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda yeterli seviyede lisansüstü tez olduğunu söylemek mümkün değildir. Bugün itibarıyla lisansüstü öğretimimizin en çarpıcı çıktılarından biri ülkenin gelişme temposuna nispetle araştırmacı sayısının azlığıdır. İleriki yıllarda doktora seviyesinde yeşil liman konusunun akademik çevreler tarafından önemli hale geleceği ve bu seviyede de çalışmaların yapılacağı öngörülmektedir.

Tablo 4’de Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin devlet üniversiteleri ve vakıf üniversitelerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 4. Tezlerin Onay ve Kabul Aldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Frekans (f)	Yüzde (%)
İstanbul Teknik Üniversitesi	3	30
İstanbul Arel Üniversitesi	1	10
Kocaeli Üniversitesi	1	10
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	10
Gazi Üniversitesi	1	10
Gümüşhane Üniversitesi	1	10
Bitlis Eren Üniversitesi	1	10
İskenderun Teknik Üniversitesi	1	10
Toplam	10	100

Tablo 4 incelendiğinde Türkiye’de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda en çok tez çalışmasının yapıldığı ve onaylandığı üniversite olarak %30’luk bir oranla İstanbul Teknik Üniversitesi olduğu görülmektedir. Geri kalan üniversiteler ise %10 gibi dengeli bir dağılım gözlemlenmektedir. Vakıf üniversitelerinden 1 adet lisansüstü tez çalışmasının yapıldığı görülmüştür.

Tablo 5’de Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin yapıldıkları ve onay aldıkları enstitülere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 5. Tezlerin Yapıldıkları ve Onay Aldıkları Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitüler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Fen Bilimleri Enstitüsü	4	40
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	4	40
Sosyal Bilimler Enstitüsü	2	20
Toplam	10	100

Tablo 5 incelendiğinde Türkiye’de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda yazılan tezlerin %40 oranla Fen Bilimleri Enstitüleri ve Lisansüstü Eğitim Enstitüleri’nden onay aldığı görülmektedir. Bu oranı %20 gibi bir değer ile Sosyal Bilimler Enstitüsü izlemektedir.

Tablo 6’de Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin yapıldıkları anabilim ve bilim dallarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 6. Tezlerin Yapıldıkları Bilim Dalı ve Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Anabilim Dalları	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Deniz Bilimleri Anabilim Dalı	5	50
Çevre Mühendisliği Ana Bilim Dalı	4	40
Uluslararası Ticaret ve Lojistik Ana Bilim Dalı	1	10
Toplam	10	100

Tablo 6’de incelenen lisansüstü tezlerin yazıldıkları anabilim dalı, bilim dalı ve bölümlere göre dağılımlarına bakıldığında 3 farklı anabilim dalında olduğu görülmektedir. %50 oranla en çok deniz bilimleri ana bilim dalından tez onaylandığı görülmektedir. Onu izleyen anabilim dalları ise %40 oranla çevre mühendisliği anabilim dalı ve %10 oran ile uluslararası ticaret ve lojistik anabilim dalı olarak analiz edilmiştir

Tablo 7. Tezlerde En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

Tez	Anahtar Kelimeler
YL1	Deniz bilimleri, denizcilik, yeşil liman, sürdürülebilirlik, deniz ulaşımı,
YL2	Yeşil liman, deniz ekonomisi, denizcilik, sürdürülebilirlik, yeşil denizcilik
YL3	Yeşil liman, sürdürülebilirlik, atık yönetimi, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji
YL4	Çevre mevzuatı, sürdürülebilirlik, yeşil liman, denizcilik, çevre hukuku
YL5	Yeşil liman, ahs yöntemi, deniz kirliliği, deniz işletmeciliği, deniz taşımacılığı
YL6	ANP-BOCR yöntemi, yeşil liman, deniz kirliliği, deniz işletmeciliği, deniz işletmeciliği
YL7	Yeşil liman, deniz kirliliği, çevre hukuku, sürdürülebilirlik, deniz işletmeciliği
YL8	Yeşil liman, deniz kirliliği, deniz işletmeciliği, denizcilik, AHS yöntemi
YL9	Yeşil liman, deniz kirliliği, liman işletmeciliği, sürdürülebilirlik, küresel ısınma,
YL10	Yeşil marina, deniz kirliliği, liman işletmeciliği, sürdürülebilirlik, küresel ısınma,

Şekil 2’de incelenen tezlerde sıklıkla yer alan ve en çok kullanılan anahtar kelimeler ve dağılımları *kelime bulutu* olarak gösterilmiştir. Kelime bulutu (*Word Cloud*), metin verilerini görsel olarak temsil eden bir araçtır. Kelime bulutları, genellikle metin analizi ve veri görselleştirmesi amacıyla kullanılır. Bu tür görselleştirmeler, bir metnin

içeriğini hızlıca kavramak veya en çok kullanılan terimleri belirlemek için oldukça etkili bir araçtır. Eğitimde, sosyal medya analizlerinde, araştırmalarda ve sunumlarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Şekil 2'deki görselde, bir metindeki kelimeler farklı büyüklüklerde ve renklerde gösterilmiştir. Kelimenin büyüklüğü, metinde ne kadar sık geçtiğini ifade eder; yani daha sık geçen kelimeler daha büyük, daha az geçenler ise daha küçük görünür. Çalışmada yeşil liman kelimesinin en çok geçtiği görselde de doğrulanmaktadır. Kelime bulutları, görsel olarak çekici ve anlaşılır bir biçimde metindeki anahtar kelimeleri veya temaları ortaya çıkarır.

Şekil 2. Kelime Bulutu

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Buna göre en çok kullanılan anahtar sözcüğün “yeşil liman” olduğu, “sürdürülebilirlik” ve “deniz kirliliği” kavramlarının da sıkça kullanılan anahtar kelimeler arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 8’da Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin hangi araştırma yöntemleriyle yapıldıkları sunulmuştur.

Tablo 8. Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntemlerinin Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Nitel	5	50
Nicel	4	40
Karma	1	10
Toplam	10	100

Tablo 8’i incelendiğimizde tezlerin yazıldıkları araştırma yöntemine göre dağılımları; nitel, nicel ve karma yöntem olduğu görülmektedir. Araştırmalarda en çok %50’lik oranla nitel yöntem kullanıldığı görülmektedir. Nicel yöntem %40 ile ikinci sırada ve sıkça kullanılan yöntem olarak öne çıkmaktadır. En az kullanılan yöntem ise %10’luk oranıyla karma yöntem olmuştur.

Tablo 9’da Türkiye’de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin hangi araştırma teknikleri ile yapıldıklarına ilişkin veri sunulmuştur.

Tablo 9. Tezlerin Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma Tekniği	Sıklık(f)	Yüzde(%)
Genel Tarama Modeli	6	6
Tarama/Fenomenoloji	4	4
Toplam	10	10

Tablo 9’da lisansüstü tezlerin hazırlanmasında 2 araştırma tekniği kullandığı görülmektedir. Buna göre tezlerin %60 gibi büyük oranında genel tarama modeli kullanılırken kalan %40’lık oranında ise tarama/fenomenolojinin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 10’da deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin hazırlanmasında kullanılan veri toplama araçları sunulmuştur.

Tablo 10. Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçları

Veri Toplama Araçları	Sıklık (f)	Yüzde(%)
Test/Anket	2	20
Test-Görüşme	2	20
Doküman Analizi	4	40
Görüşme	2	20
Toplam	10	100

Tablo 10'de lisansüstü tezlerin hazırlanmasında kullanılan veri toplama araçları sunulmuştur. Buna göre %40'lık bir büyük çoğunlukla doküman analiz yönteminin kullanıldığı, bunu eşit olacak şekilde %20'lik oran ile test/anket, test-görüşme ve görüşme tekniği kullandığı görülmektedir.

Tablo 11'de Türkiye'de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin yazarlarının cinsiyetlerine göre dağılımı sunulmuştur.

Tablo 11. Tezlerin Araştırmacı Yazarların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Yazarların Cinsiyeti	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	8	80
Erkek	2	20
Toplam	10	100

Tablo 11'de Türkiye'de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda 2000-2024 yılları arasında yazılan tezlerin araştırmacının cinsiyet dağılımına baktığımızda %80 oranla kadın araştırmacı yazar olduğu, %20 oranla da erkek araştırmacı yazarların bu alana katkı sağladığı görülmüştür. Bu veri erkek araştırmacılar tarafından yeşil liman konusunun lisansüstü düzeyde ilgi görmeyen bir konu olduğu kanısını güçlendirmektedir.

Tablo 12'de tezlerin tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 12. Tez Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı

Akademik Ünvanlar	Sıklık (f)	Yüzde(%)
Prof. Dr.	5	50
Doç. Dr.	3	30
Yard. Doç. Dr. / Dr. Öğr. Üyesi	2	20
Toplam	10	100

Tablo 12'de akademik unvan bazında tez danışmanlarının dağılımına yer verilmektedir. Tez danışmanlarının çoğunluğu %50 profesör doktor unvanlı akademisyenlerden oluşmaktadır. Diğer tez danışmanlarının ise doçent doktor %30 ve yardımcı doçent/doktor öğretim üyesi %20 unvanlı oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 13'de Türkiye'de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin hangi dilde yazıldıkları sunulmuştur.

Tablo 13. Tezin Yazım Diline Göre Dağılımı

Yazım Dili	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Türkçe	10	100
İngilizce	-	-
Diğer	-	-
Toplam	10	100

Tablo 13'de hazırlanan lisansüstü tezlerin tamamının Türkçe olarak yazılmış oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 14'de Türkiye'de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin illere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 14. Tezlerin İllere Göre Dağılımı

İller	Frekans (f)	Yüzde (%)
İstanbul	4	40
Kocaeli	1	10
Samsun	1	10
Ankara	1	10
Gümüşhane	1	10
Bitlis	1	10
Hatay	1	10
Toplam	10	100

Tablo 14 incelendiğinde Türkiye'de denizcilik alanında yeşil liman konusunda sadece 7 farklı ilde lisansüstü tez yazıldığı, en yoğun araştırma yapan araştırmacıların %40 gibi bir oranla İstanbul ilinde olduğu, bunu Ankara, Kocaeli, Samsun, Gümüşhane, Bitlis ve Hatay illerinin izlediği sonucuna ulaşılmıştır.

81 ilimizin 27'si deniz kıyısında olup sürdürülebilir denizel çevre yönetimi konusunda bu illerimizde bulunan üniversitelerin Türkiye'nin deniz gerçeği konusunda yeterli akademik araştırmaya yer vermediği görülmektedir.³ Deniz kıyısı olmayan Gümüşhane Üniversitesi ve Bitlis Eren Üniversitesi'ne ait 1'er adet denizcilik alanında ve yeşil denizcilik konusunda lisansüstü akademik çalışmayı gündeme aldıkları görülmektedir.

³Denize kıyısı olan illerimiz; Denize kıyısı olan illerimiz; Adana, Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bursa, Çanakkale, Düzce, Edirne, Giresun, Hatay, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kırklareli, Kocaeli, Mersin, Muğla, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sinop, Tekirdağ, Trabzon ve Yalova'dır.

Tablo 15'te incelenen tezlerde araştırmacıların ulaştıkları sonuç ve öneriler tablolaştırılmıştır.

Tablo 15. Tez Çalışmalarında Ulaşılan Sonuçların Dağılımı

Tez	Sonuçlar
YL1	Türkiye'de yeşil limanların sayısını artırılması ve mevcut limanların çevre dostu hale getirilmesi için teşviklerin artırılması ve hukuki düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.
YL2	Devletin yeşil organizasyonlar konusunda politika belirleyici otorite olarak teşvik, ödüllendirme ve yasal düzenleme yapması önerilmektedir.
YL3	Türkiye'de gönüllük esasına dayanan yeşil liman uygulaması zorunlu hale getirilmeli, konu ile ilgili bilinçlendirme için çalıştay, seminer, toplantılar ve akademik çalışmalar yapılmalıdır.
YL4	Türkiye yasal düzenlemelerin yeşil çevre politikaları ile uyumlu hale getirilmesi ve revize edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.
YL5	Yeşil liman gerekliliği konusunda asgari koşullara ilişkin kamu ve sektör temsilcileri ile belirlenecek kriterler hazırlanması gerekliliği belirtilmiştir.
YL6	Yeşil liman olgusu konusunda devlet ve özel kesimin ekonomik, sosyal ve fiziksel yapısını dikkate alan spesifik kriterler geliştirilmesi önerilmektedir..
YL7	Çevreci yönelim kapsamında sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve taraflar ile işbirlikleri artırılmalıdır.
YL8	Türkiye için tespit edilen limanların çevresel öncelik kriterleri bir devlet politikası haline getirilerek limanlar yeşil liman olmaları konusunda teşvik edilmelidir.
YL9	İklim değişikliği etkilerinin bertaraf edilebilmesi, çevre kirliliğinin azaltılması ve sürdürülebilir kalkınma için limanlarda düşük emisyonlu teknolojilerin kullanılmasının gerekliliği önerilmektedir.
YL10	Çevresel, ekonomik ve sosyal boyutta gelişme gösterebilmek adına yeşil marina konseptinin uygulanmasının kapsamı genişletilmelidir.

Tablo 15'e ait veriler yorumlandığında ortak sonuç; yeşil liman konusunun zorunlu hale getirilmesi, devletin konuyu teşvik etmesi, sektör temsilcilerinin bu konuda bilinçlendirilmesi kanaatine varılmıştır. Buna göre Türkiye'de 2000-2024 yılları arasında deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin konularında farklı örneklerde nitel, nicel ve karma desenlerin kullanıldığı araştırmalarda yeşil liman kavramına yönelik ileriki dönemde zorunlu hale getirileceği bilinen sera gazı emisyonu hesaplaması, sürdürülebilir yeşil liman anlayışının önemli bir parçasını oluşturacağı, Dünyada ve Türkiye'de yeşil limanlara yönelik politika ve mevzuatın gelişiminin tartışılmasının gerekliliği ve önemi, yeşil liman hususunda sektörde uygulanması gereken mevzuattan sorumlu paydaşların arasında iletişim ve koordinasyonun sağlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Son günlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündemine gelen İklim Kanunu kapsamında konu farklı boyutlarıyla araştırmaya değerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeşil denizcilik ve yeşil liman kavramları 2000'li yıllardan itibaren uluslararası ve ulusal pek çok kurum, kuruluş, zirve ve bilimsel toplantının temel konusu olmuştur. Tüm dünyanın gündemi olan bu konunun eylem planlarındaki hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli araçlardan birisi de eğitim olup bu konuda bilimsel araştırmaların rolü büyüktür. Genel anlamda denizcilik alanında yeşil liman konusunda lisansüstü tezleri inceleyen akademik çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırma Türkiye'de deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda hazırlanan lisansüstü tezlerin içerik analizlerinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmaya ilişkin veriler Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi'nin veri tabanından alınmış olup 2000-2024 yılları arasında “yeşil liman” ve “yeşil marina” anahtar kelimesine sahip 10 lisansüstü tez çalışması olduğu görülmüştür.

Analiz sonucunda 2000-2024 yılları arasında yaklaşık yirmibeş yıllık gibi uzun bir süreçte 10 tane yüksek lisans tezi çalışılmış, doktora düzeyinde ise herhangi bir tez çalışmasının bulunmadığı görülmüştür. Nitel araştırmada sıklıkla araştırmacılarca kullanılan içerik analizi yöntemi benimsenerek hazırlanan çalışmada verilerin analizi için frekans (f) ve yüzde (%) metotları kullanılmıştır. Tezlerde sıklıkla kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde ise en fazla “yeşil liman” kavramı yer almış olup onu “sürdürülebilirlik” ve “deniz kirliliği” kavramları izlemiştir.

Türkiye'de yeşil ekonomi konusunda ilk lisansüstü çalışmanın 2013 yılında, spesifik anlamda deniz bilimleri alanında yeşil liman konusunda çalışmanın ise ilk olarak 2016 yılında çalışıldığı, 2000-2015 yılları arasında çalışma konusu ile ilgili lisansüstü yazılan tezin bulunmadığı, devam eden yıllara göre seyrek bir şekilde dağılım gösterdiği görülmektedir. Yeşil liman konusunda yeterli lisansüstü çalışmanın olmaması konunun yeni bir alan olduğu kadar akademik alanda denizcilik alanında yeterli ilgi duyulan çalışma alanı olmadığını göstermektedir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde yeşil liman konusunda doktora seviyesinde çalışılmış akademik çalışmanın olmaması genel anlamda denizcilik ve özelde de yeşil denizcilik, yeşil liman ve yeşil marina konulu çalışmalara başlanması için geç kaldığını düşünülmektedir. Avrupa Birliği ülkeleri ve deniz kıyısı diğer ülkeler ile kıyaslama yapıldığında Türkiye'deki üniversitelerde daha az çalışmanın olduğu görülmektedir. 2020 yılından sonra kısmen de olsa zaman içerisinde konuya olan akademik ilginin arttığını ve en çok tezin 2021 yılında %30 orana ulaştığını söylemek mümkündür. Bugün itibarıyla lisansüstü öğretimimizin en çarpıcı çıktılarından biri Türkiye'nin denizcilik gelişme temposuna nispetle araştırmacı sayısının azlığıdır. İleriki yıllarda yeşil liman konusunun öneminin daha iyi anlaşılacağı ve doktora seviyesinde akademik çalışmaların artacağı öngörülmektedir. Yeşil denizcilik, yeşil liman ve yeşil marina konularında en çok lisansüstü tezin onaylandığı üniversite İstanbul Teknik Üniversitesi'nin olduğu

görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde yeşil liman konusunda lisansüstü tez çalışmasının ise sadece bir üniversitede yapıldığı görülmüştür.

İncelenmeye alınan konu yeşil denizcilik olması ve tezlerin yazıldıkları şehirlerin deniz kıyısı olup olmamasına göre dağılımlarına bakıldığında en çok İstanbul, Samsun, Kocaeli Hatay gibi deniz kıyısı illerde bulunan üniversitelerde yazıldıkları, deniz kıyısı olmayan Ankara, Gümüşhane ve Bitlis illerimizdeki üniversitelerde de yazıldıkları görülmektedir. Araştırma konusu tüm tezlerin yazım dili olarak Türkçe'nin tercih edildiği, farklı dilde ise herhangi bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmacı yazarların cinsiyet dağılımları analiz edildiğinde çoğunluğun kadın araştırmacı yazar olduğu gözlemlenmektedir. Aynı şekilde tez danışmanlarının cinsiyet dağılımlarına bakıldığında da yine kadın danışmanların çoğunlukta olduğu analiz edilmiştir. Akademik danışmanların unvanları incelendiğinde profesör doktor unvanına sahip akademisyenlerin daha çoğunlukta olduğu, bunu doçent doktor ünvanlı akademisyenlerin izlediği saptanmıştır.

Analizi yapılan tezlerin lisansüstü seviyelerinin dağılımında yüksek lisans bitirme tezleri olduğu ve bu tezlerden üretilmiş kitap, kitap bölümü, derleme makale şeklinde yayımlanmadığı görülmüştür. Yapılan analizde doktora seviyesinde tamamlanmış herhangi bir tez çalışmasının bulunmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmaların enstitü dağılımlarına bakıldığında ise en çok fen bilimleri enstitüsü ve lisansüstü eğitim enstitüsünden onay aldıkları görülmüştür. Ana bilim dalı, bilim dalı ve bölüm olarak incelendiğinde ise tezlerin en çok çevre mühendisliği anabilim dalı ile deniz bilimleri anabilim dalında yazıldığı analiz edilmiştir.

Tezlerin araştırma yöntem ve tekniklerine bakıldığında araştırmacıların nitel araştırma yöntemini tercih ettikleri görülmektedir. Veri toplama araçları olarak anket formları, görüşme formları, deniz ve liman kirliliği ile ilgili geliştirilmiş araştırma ölçekleri en çok kullanılan araştırma araçlarıdır. Yeşil denizcilik, yeşil liman ve yeşil marina konularında onaylanan ve içerik analizi yapılan tezler yazarların kullandıkları kaynakçalara göre de incelenmiştir. Kaynakça özeti tablo halinde sunulmuş, tabloya göre en çok kullanılan kaynak türünün; kitaplar, dergiler, makaleler, tezler ve internet kaynakları olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmaların yayımlanmadıkları, dolayısıyla da daha çok kitleye ulaşmadığı görülmektedir. Çalışmaların yayımlanabilmesi için ilgili kamu kuruluşları, deniz ticaret odaları, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri tarafından destek verilmesinin gerekli olduğu, yeni nesilde yetişen genç denizci araştırmacılar için yararlanıcı, yol gösterici birer kaynak el kitabı niteliği taşıyacaktır. Bu da alanda yeni araştırmaların yapılmasına, özellikle doktora alanında çalışmanın olmasına, konu çeşitliliğinin artmasına, yeşil denizcilik alanının özellikle deniz kıyısı illerimizdeki üniversitelerde çalışma konusu olarak seçilmesinde olumlu yönde yansımalar getirecektir.

Bu anlamda yeşil denizcilik konusunda hazırlanan tezlerin genel görünümü bu alanda farklı üniversitelerde ve disiplinlerde daha fazla çalışma yapılması gerektiğini, yapılan araştırmalar henüz başlangıç seviyesinde olduğundan, yapılan tezlerde birçok konunun çok az çalışıldığı veya hiç çalışılmadığı görülmüştür. Ayrıca yapılacak olan yeni çalışmaların konu, yöntem, ölçme araçları ve örneklem açısından çeşitlendirilmesi sürdürülebilir yeşil denizcilik konusunun daha derinlemesine ele alınabilmesi adına faydalı olacaktır. Yeşil liman konusunda yapılan mevcut lisansüstü tezlere genel bir bakış sağlama niteliğinde olan bu araştırmanın, geçmiş araştırmaları toplu bir şekilde ortaya koymasının yanı sıra gelecek araştırmalara da ışık tutarak yeşil liman yazınının geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, A. E. (2013). “Ürünlere Yüklenen Hedonik Ve Faydacı Değeri Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Akın, M. (2020). “Yeşil Limanlarda Performans Kriterlerinin Değerlendirilmesi Üzerine Nicel Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, İskenderun Teknik Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Hatay.
- Alnıpak, S., & Yorulmaz, M. (2019). “Limanlarımızda Sürdürülebilir Çevre Yönetimi: Yeşil Liman Kavramı”. VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, 12-13 Aralık 2019, 95-107, İstanbul.
- Altuntaş, E. (2021). “Türk Çevre Mevzuatının Yeşil Liman Uygulamaları Kapsamında Değerlendirmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aşıcı, A. A. & Şahin, Ü. (2017). Yeşil Ekonomi (3. Baskı), Yeni İnsan Yayınevi. İstanbul.
- Aşkın, Ö. (2023). “Yeşil İnsan Kaynakları Uygulamalarının Yeşil Liman Performansı Üzerindeki Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Ateş, A. & Akın, M. (2014). “Türkiye’de Yeşil Liman Kavramı ve Yasal Çerçevesi” II. Uluslararası Çevre ve Ahlak Sempozyumu, 12-16 Kasım 2014, 412-426, Adıyaman.

- Balkau, F., & Sonnemann, G. (2010). "Managing sustainability performance through the value- chain, Corporate Governance" *International Journal of Business in Society*, 10(1):46-58.
- Bucak, U., & Kuleyin, B. (2016). "A Literature Review on Green Port-Related Studies", Second Global Conference on Innovation in Marine Technology and the Future of Maritime Transportation, 24-25 Ekim 2016, 320-331, Muğla.
- Burak, S.; Doğan E. & Akkaya M. A. (2006). "Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'nin Entgre Su Kaynakları Yönetim Sistemi ve Sürdürülebilirlik", *Katı Atık ve Çevre Dergisi*, 3(2):25-36.
- Caradonna, J.L. (2014). *Sustainability: A history*, Oxford University Press.
- Danışman, İ. K. (2012). "Türkiye'de Liman Çevre Yönetimi İle İlgili Düzenlemeler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 4(2):69-87.
- Davarzani, H.; Fahimnia, B., Bell, M., & Sarkis, J. (2015). "A Review of the Literature of Green Ports and Maritime Logistics. Fahimnia", B., Bell, M., Hensher, D., Sarkis, J. (Eds.) *Green Logistics and Transportation: A Sustainable Supply Chain Perspective*:149-158
- Demir, E. (2021). "Yeşil Liman Kriterlerinin AHS Metodu İle Analiz Edilerek Liman Performans Değerlendirilmesinin Yapılması", *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.
- Diniz, E. M. & Bermann, C. (2012). "Green economy and sustainability", *Estudos Avançados*. 26(74):323-329.
- Doğan, M. (2022). "Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Dönüşümde Yeşil Ekonominin Rolü", *Uluslararası Sosyal, Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi*, 2(1):49-73.
- Doğan, E.; Burak, S., & Akkaya, M. A. (2005). *Türkiye Kıyıları (Kavramsal Tanımlama, Planlama, Kullanım)*. Beta Kitabevi, İstanbul.
- Esmer, S. (2019). *Liman ve Terminal Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- Gazioğlu, C.; Uzun, Y., Akkaya, M. A., & Kaya, H. (2013). *Kıyı Alanlarının Planlanması ve Kullanımı*. Bayem Yayıncılık, İstanbul.
- Geissdoerfer, M.; Savaget, P., Bocken, N.M. & Hultink, E. J. (2017). "The circular economy—A new sustainability paradigm?", *Journal of Cleaner Production*, 143:757-768.
- Güner, U. (2020). *Çevresel Sürdürülebilirlik*, Google Elektronik Kitaplar. (12 Ocak 2025'de erişildi).
- Ilık, M. (2020). "Tatvan Limanı'nın Yeşil Liman Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi", *Yüksek Lisans Tezi, Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bitlis*.
- Kaya, E. N. (2022). "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yeşil Limanlar Örnek Çalışma: Samsunport", *Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun*.
- Keske, B. (2021). "Yeşil Liman Olabilme Potansiyelleri Açısından Limanların ANP-BOCR Yöntemi İle Değerlendirilmesi", *Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane*.
- Köseoğlu, M. C. (2020). "Türkiye ve dünya yeşil liman ölçütlerinin karşılaştırmalı bir değerlendirmesi", *Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 12(33):33-57.
- Mataracı, G. (2016). "Yeşil Liman Yaklaşımı ve Liman İşletmelerinde Sürdürülebilirlik", *Yüksek Lisans Tezi, İskenderun Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Hatay*.
- OECD (2011), *Environmental Impacts of International Shipping: The Role of Ports*, OECD Publishing.
- Özispı, N., & Arabelen, G. (2018). "Sustainability issues in ports: content analysis and review of the literature (1987- 2017)", *SHS Web of Conferences*, 21-23 April 2018, France.
- Sanrı, Ö. (2021). "Yeşil Limanlar Üzerine İçerik Analizi:2009-2020", *Beykoz Akademi Dergisi*, 9(2):50-72.
- Turgay, N. (2023). "Yeşil Marina Konsepti ve Marina İşletmecilerinin Yeşil Marina Performans Kriterlerine Bakış Açılarının İncelenmesi İçin Bir Yaklaşım Önerisi", *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.
- TÜRKLİM - Türkiye Liman İşletmecileri Derneği, <https://www.turklm.org>
- YÖK, Yüksek Öğretim Kurulu, www.yok.gov.tr.
- Vural, Ö. (2024). "Yeşil Liman Kriterlerinin SWARA Yöntemi İle Değerlendirilmesi", *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.